

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zamankbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къууданч

«Тейри къылыч» Эшиклерин кенг ачханды

Тюнене Къабарты-Малкъарны Башчысы Юрий Коков Бахсан районну Кишпек элинде жанги сабий садны ачылыууну къуучына къатышханды. Аны аты «Тейри къылычды».

Юрий Александрович кишпекчилени алгъышлап, республикада быллай иги жумушла кёп болурларын, ала халкъны бютон биректирлерин тежегенди. «Бу сабий садда юренирик жашчыкъла bla къызычыкъла белгили алимле, врача, артисте болуп, республикабызын атын айтдырырла депышанама. Алагъя юлгю болурча фахмулу адамларбыз а бизде кёпдюле», -дегенди.

Юрий Александрович элни таматалары, бек гитче келечилери bla да саламлашып, ушакъ этгенди. Ызы bla мекям bla шагырейленгенди, окъуу

КъМР-ни Правительствосуну тюбюнде суула юсунде орнабашчысыны орунбасары - билим берүү, илму эм жаш төлөнүү ишлери жаны bla министр Нина Емузова бизни bla ушакъда айтханыча, бу сабий сад ачылгъаны bla Бахсан районда юч жылгъа дери бала-

тюбюнде суула юсунде орнлады, халкъда анга «Кишпек тенгиз» да дейдиле. Аны ючюн а мекямны тюбюн кючлөргө тюшгендиги. Эски мекямны да кетермегенбиз: анда бек кичилеге эки группа ачылгъанды. Къурулушчулагъа элде жашагъ-

отоулада, административ мекимләда да болгъанды эмда кёргөнин жаратханды.

Элде бююнлюкде 4,5 минг адам жашайды, районну башчысы **Хасан Сижажев** бизге айтханыча, мында демография болум игиди, сабийчикле кёп туудады. Аны себепли алгъыннагы колхозну администрациясыны эски мекямында орналгъан сабий сад азлыкь эти эди.

Кишпек жанги сабий садында уа 140 жер барды. Аны директору **Хайшат Черкесова** айтханыча, аны къурулушу къысха заманнны ичинде битгендиги - бир жылгъа. «Элибиз жер

анладан ыразылыгъымы айтырыкъ эдим, ала къазаат этиш ишлөндиле», -дегенди ол.

Ол айтханыча, садны кенглиги 2 минг квадрат метрди. Аны кесини автоном котельнясы, медицина, спорт, музыка кабинеттери, ашханасы бардыла. Арбазда да оюн майданчыкъла, карусельле салынгандыла. «Мекям шёндюю излемлеге тийшилилукде къуралгъанды, битеу кереклеребиз, ол санда дидактика, юретиу материалларбыз да бардыла», -деп чертгендиги ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Сый берүү

Юрий Коков Аида Тлиашиновагъа хорлам тежегенди

Тюнене КъМР-ни Башчысы Правительствону ююнде жырчыланы «Новая звезда» деген битеуроссей конкурсла-рына къатышхан Аида Тлиашинова bla тюбешгендиги. Аида дайым алгъя барыргъа кереклисисин айттып, хорлам тежегенди. «Къабарты-Малкъарда Сизге бек ышанадыла, кёп адам Сизден уллу же-тишимле сакълайдыла. Хорларгъа керекди, биз а кёлленидириргэ күрөширикбиз», -дегенди **Юрий Коков**.

Жаш жырчы полу-финалгъа чыкъгъан 24 адамны санына киргендиги. Ала уа алты минг вокалистден сайланнан-гандыла. Къабарты-Малкъардан къызыны фахмусуна композитор Максим Дунаевский башчылыкъ этген жюри уллу бағыа бичгенди.

«Новая звезда» Россей Федерациины субъектлерини араларында жыл сайын бардырылычу конкурсду. Аны «Звезда» телеканал bla РФ-ни Къоруулау министрствосу къурагъандыла. Проектде хорлагъаннны атын 2016 жылда майда боллукъ гала-концертде туура этиллиди.

КъМР-ни Башчысыны bla Правительствосуну пресс-службасы.

Жетишим

Жерлешибизге - даражалы диплом эмда майдал

28-29 марта Москвада Къырал Дума, Федерацияны Совети эмда профильли министерства да себеплик этип Российской тишириу предпринимательлерини биригиую бардыргъан «Женщина - директор года» деген төрели битеуроссей конкурсну ахыр кезиую болгъанды. Анда Быллым элни орта школуңу директору Атаккуланы Нуржан, билим берүү номинацияда хорлап, «Женщина - директор года» деген атхатишилди болуп, сыйлы диплом эмда майдал bla сауғылланганды.

Бу конкурс жыл сайын къуралады. Анда предприятиялагъа, организациялагъа, учреждениялагъа эмда башха жерледе таматалыкъ этген, жандайярулукъ эмда башха ахшы ишле бла кюрешген эллени, шахарланы, районланы жашаууна да тири къатышхан тишириула белгиленедиге.

Алиса ТАРИМ.
Элбрус муниципал районнуну
администрациясыны пресс-службасы.

РФ-ни КЫРАЛ ДУМАСЫНЫ 110-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

Халкъны эркинлигин къоруулашынанын патчаш власть бла даулашлада жыйышдырылгъанды

Кёп тыш кыраллада парламентаризмни төрелери ёмюрле бла къу-
ралгъанды, сёз ююн, тарыхыла жазгъанларыча, Англияда законла
чыгъарычуу орган биринчи кере 13-чю ёмюрде окъуна жыйылгъанды.
Россейде представительный органлары аллай терен тарыхы жокъду,
депутатланы биринчи жыйылгъулары - Кырал Дума - жаланда 1906
жылда бардырылгъан эди. Андан башлап патчаш Россейни мурдору
алышыннаны озгъан 12 жылны ичинде Кырал Думаны тёрт чакы-
рылыуу сайланнганы.

Россейде парламентаризмни тинген
тарыхыла жазгъанларыча, биринчи
представительный органны къаумунда
аслам жерин байла-бийле, сатыу-алыу
бла күрөшгенле алгъандыла. Алай анга
шахар интеллигенция, элчиле окъуна
киргендиле. Хар сословие да Россейни
айнтыгуу, жамаат байламлыкъла
къураугъа кеслерини кёз къарамларын
билирдиле. Сёз ююн, элчиле жа-
маат самоуправленияны төрелерин
сингидириге күрөшгендиле.

Кырал Думаны депутатларын сай-
лаууна юсюндөн биринчи закон а 1905
жылда окъуна чыгъарылгъан эди. Анга
кёре, тёрт айыруу бёлүм къуралгъан-
ды, алана атларына «курия» дегендиле:
жерлени иелери, шахарчыла, элчиле
эм ишчиле. Сёз ююн, ишчи куриядан
къол кётюрууге предприятияда 50-ден
аслам ишчи бар эссе, алагъа къатышыр-
гъа эркин этилгендиле. Алай бла къы-
ралда эки миллиондан аслам эркишини
айыруу эркинликleri сыйырлыгъанды.

Законнага кёре, тишируулагъа, 25
жыллары толмагъан жаш адамлагъа,
аскерчилеге, аз санлы милләтлени келе-
чилерине къол кётюрууге къатышырғъа
эркин этилмегендиле. Думаны къаумуу
тюрлю-тюрлю жыллада 480-525 депу-
татдан къуралгъанды.

1906 жылда Николай патчаш кыралы-
ны Баш законларыны жыйымдыгъын
тохташдырады. Алай битеу власть да
патчашында болгъаны беги-
тилди, ол санда толтуруучу власть
органла да анга бойсуннанлары. Ол
угъай, патчаш эркинлик бермей бир за-
конну да тюрленириге жарамагъаны
жазылады. Министрлени къулукъын-

да ол кеси салгъанды, кыралны битеу
политикиса да аны къолунда болгъан-
ды. Жыйымдыкъын 87-чи статьясына
кёре уа, патчаш Думагъа аны сессияларыны
араларында кесини атындан
законла чыгъарыргъа эркинлик береди.
Алай бла депутатла бюсюремезлик до-
кументлени аласыз къабыл кёрюрге
онг чыгъады. Алайды да, ал кезиуде
Кырал Дума кесини законла чыгъа-
рычуу борчун толтурмагъанды дерге
да боллукъду.

Думаны биринчи чакырылуу 1906
жылда апрельден майгъа дери иш-
легендиле, аны жаланда бир сессиясы
болгъанды. Аны къаумунда партиялары
кеlechilieri киргендиле, ол санда
кадетле, октабристле, социал-демо-
кратла. Аны спикерине уа Петербургну
университетини ректору С.А.Муромцев
сайланнганы.

Депутатла биринчи жыйылгъуларында
окъуна патчашыны оноуларына тёзүп
турмазлыкъларын кёргюздедиле. Ол 5
майда этген докладына тынгылап, пар-
ламентарийле политика тутмакъланы
эркин этинүү, политика эркинликни,
тенгликни юслеринден эсгертиулерин
чыгъарадыла. Думаны биринчи чакы-
рышу жаланда 72 кюн ишлегендиле, алай
бу къысха заманы ичинде депутатла
правительствуу законсуз ишлерине
къажау 391 запрос этгендиле. Аллай ти-
рилигке патчаш артыкъы разы болмаж-
анын ангыларчады. Алай бла Николай
II депутатланы чачынуу юсюндөн оноу
этеди. Биринчи Дума россейли парла-
ментаризмни тарыхына «Халкъ къажа-
улукъуну думасы» деген ат бла киргендиле.

Дума беш жылгъа сайланнганы.

Алай бу болжалны саулай да жаланда
ююнчю чакырылыну депутатлары
ишлегендиле -1907-1912 жыллада. Ол
30 комиссиядан къуралгъанды, кесини
да беш сессиясы болгъанды. Аны
къаумунда партиялары келечилери
бла бирге муслиман биригиу да къу-
ралады, анга уа сегиз депутат киргендиле.
Парламентарийлени ишлери тынч бол-
мажанды: аскер реформала, кыралда
милләт регионлары болумлары, башха
вопросла бла байламмы даулашла тох-
тамай эдиле.

Төртюнчю - патчаш Россейни тарыхында
ахыргы Дума - кыралгъа артыкъда
къыйын заманда сайланнганы: ол 1912
жылдан 1917 жылны октябрь айына дери
ишлегендиле. 1914 жылда битеудүния
уруш ачылгъаны, анга кёз къарамла
башха-башха болгъандары бла бай-
ламмы Думаны бла Правительствуу
араларында къажаулукъ башланады.
Алай бла депутатланы чачын, властьх
керек болса уа, жангыдан бир ненча
кече жыйып тургъандыла.

Октябрь революциядан сора уа Со-
внаркому чыгъаргъан биринчи доку-
ментледен бири Кырал Думаны, аны
канцеляриясыны да ишлерин тохтаты-
ну юсюндөн декрет болгъанды, ол 1917
жылда 18 декабрьде чыгъарылгъан эди.

Кырал Думаны ишин тинтил, экспер-
те эки оюмну айтадыла. Биринчиiden,
кыралны оноучулары парламентаризм-
ге артыкъы разы болмажандыла, анга
къажау структурагъача къарагъандыла.
Ол а депутатла авторитариzmни, патчаш
кыралны мурдорун, чиновниклөгө бе-
рилген артыкъы эркинликлени кетериргө
сүйгенлери бла байламмыда.

Экинчиден а, патчаш власть бла дау-
лашлада халкъны эркинлигин къоруула
жаны бла уллу сыйна жыйышдырыл-
гъанды. Думаны артыкъы уллу полномоч-
иялары болмажан эссе да, бюджетни
къабыл кёргендиле, алай бла Романов-
ланы юйюрлери финансы болумларын
контрольда тутхандыла. Андан сора
да, къарыусузлагъа, къолайсызлагъа

буолушууну мадарларын излегендиле.
Халкъны окутуугъа, къарангылыкъыны
жокъ этиуге артыкъда уллу магъана
бергендиле депутатла. Ала школланы,
саулукъ сакъла учреждениялары, дин
мекямлары ишлетиуге ахча бёлүнюрю-
не къаты болгъандыла, дин келечилеге,
милләт-культура автономиялары айны-
туугъа эс бургъандыла.

Совет заманлادа уа представитель-
ный органга кыралны халкъларыны
кеlechilieri да сайланып башлайдыла.
Сёз ююн, СССР-ни Баш Советини би-
ринчи чакырылыуу (1937-1946 жж)
депутатларына Беппайланы Шарифа,
Уяналаны Чомай, Черкесланы Ишу да
сайланнганы. Малкъар халкъ кёч-
гүнчюлюкден къайтхан биринчи жыл-
лата уа Баш Советни бешинчи чакы-
рылыуу къаумуна закий поэтибиз
Күйлиланы Къайсан эмда Мусукаланы
Шамса киргендиле.

Артда кыралыбызыны законла чыгъа-
рычуу органына депутатта Гелистанланы
Махмут, Гуппойланы Маймулат, Атабий-
ланы Азиза, Аттоланы Салих, Рахайланы
Адрах, Трамланы Нюра, Холамханланы
Елизавета, Кючмезланы Абдул-Керим,
Шауаланы Налжан, Жанкъазийланы
Солтан, Залиханланы Михаил, Зумакъ-
улланы Танзила, Къулийланы Солтан,
Холамханланы Назифа сайланнган
эдиле. Бююнлюкде Геккиланы Заур
Кырал Думаны алтынчы къаумуна
делегатыда, ол Федерал къуралыу эм
жер-жерли самоуправление жаны бла
комитетни башчысыны экинчисиди.

Россейде парламентаризмни жанги
тарыхы 1993 жылда кыралны алгъынн-
гы башчысы Борис Ельцин «РФ-де
конституциялары реформаланы юсле-
ринден» Указын чыгъарылдан сора
башланады. Документ, башха политика
тюрлениле бла бирге, Россей Федерации
Кырал Думасыны депутатларын
сайлану болумун къабыл этгендиле. Алай
бла кыралда законла чыгъарычуу орга-
ннын жанги тарыхы башланады.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ФОРУМ

Жаш тёлюге ахшы юлгю кёргюзте

Бу кюнледе Къабарты-Малкъар къы-
рал университетде «КъМР-де курортла
бла туризм» деген ат бла жаш тёлю
форуму ачылыу болгъанды. Ол би-
ринчи кере регионла аралы бардыры-
лады. СГИ-ни фойесинде Сервис bla
туризм бёлүмде окугъан студентле,
санаторийледе, курортларда ишлегендиле
бла байламмы кёрмючле да къуралгъан
эдиле.

Эм алгъа тыш кыралладан келип
окуған студентле назмупа да айтап,
кеслерини халкъ тепсеулери бла жый-
ылгъуларын сейирсиндиргендиле. Ан-
дан сора КъМР-ни курортла эм туризм
министрини орунбасары Владимир
Афаунов : «Мен сизни бу жыйылышуу
ачылыуу бла алгъышлайма. Бизни
къуандырған, тарых бла байламмы
болгъан, тамаша табийгъат жерлерин-
биз бардыла. Милләт ашларбыз да
татыулары бла энчи жер аладыла. Ол
къадар къыйматларыбыз бла жаш
тёлюню, республиканы да айныууна
уллу себеп эталлыгъыбыз баямды», -
дегендиле.

Форумун мураты бек магъаналыды.
Эм алгъа бу факультетде окугъан
ланы сагынылгъан министерствону
иши, бу сферада иги жетишими бол-
дургъанла бла танышдырғанда.

киричка, туризм жаны бла усталыкъ-
гъа итинирча жаш тёлюге ахшы юлгю
кёргюзтегендиле. Аны себепли жый-
ылгъулары Курорт «Нальчик», ОАО-дан
«Долина нарзан» санаторийдөн,
«АЗАУ СТАР» къонакъ юйден эмда кёп
башха организацияларын келечиле
келгендиле.

Жыйылышуу юч бёлүмгө юлешиннен-
ди. Биринчисинде студентле республика-
нын арии табийгъаты бла байламмы
кёрмючле, проектле хазырлагъандыла.
Аланы араларында «Экстрим»,
«Гастрономия», «Этнография», «Экс-
курсия - шагъырейлени», «Тыш къы-
раллада билим берүү жаны бла ста-
жировкала бла практика» темалагъа
жораланнганла бар эдиле. Аны бла
чекленип къалмай, кеслерини умт-
ларын, тутхан ишлери не бла хайыр
келтирилгөн ачыкълагъандыла. Бир-
бирле уа дагыда аш - суу хазырлап,
келген къонакъланы сыйлагъандыла.
«Тыш къыраллада туризм» деген презен-
тацияны кёргюзтеген студентле
университетни хайыры бла Дубайгъа
баргъанларын айтхандыла. Анда
ары къонакъ юйледе туургъа,
къалай ишлегендиле кёргюзтеген
богъынларын айтхандыла.

Экинчи бёлүмде уа, туризмни сфе-

расында уруннганла бла «Выпускник
глазами работодателя» деген ат бла
«тёгерек стол» къурал, жаш тёлюге
кеслерини оюмларын, сыйнауларын
айтхандыла. Ахырында магистрле бла
университетни бошагъанла школлары
окууучуларына бла студентлелеге
тренингле бла мастер - классла бар-
дырғандыла. Аны бла чекленмей,
окууучулагъа вузну ичинде экскурсия

къуралгъандыла. Китапханаланы, ла-
бораториялары, эсгермелени кёргюзтегендиле.
Къаллай факультетлери, колледжлери
болгъанларын айтхандыла эмда ары окугъургъа келселе, бек
ыразы болуп, не жаны бла да себеплик
эттериклерин билдиргендиле.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
Сурат авторнуду.

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Туризм эмда курортла жаны бла да бирге ишлерге уллу онгла бардыла

Билдиргенибизча, республикага Австриядан делегация келип, мында экономиканы онглары бла шағырылленгендиле, түрлю-түрлю жыйылыулагъа къатышхандыла. Аладан биринде - саулукъ сакълауну эмда курорт-

чы Зурият Бажнокова ушакъ этгендиле.

Айзольд Йорт компаниясыны юсюндөн айта, ол 1982 жылда къуралгъанын, кеси да саулукъ сакълауда эмда туризм жаны бла дунидая бек биринчилени санында болгъанын бил-

рагъанды, атасы да аны ишин андан ары бардыргъанды. «Энди ол мени къолумдады. Ишибиз жетишими барады. Россейли рынок бла байламлыкъ жюрютгенли да жыйырма бла эки жыл болады. Биз мында салгъан оборудование

сича тамамлар ючюн, багъыуда, диагностика этиуде да шёндюгюлю оборудованиягъа кёчууню мадарлары этилгенлерин чертгендели.

Владимир Афаунов а австриячылагъа республиканы туризм эмда саулукъну кючлеу жаны бла онгларыны юслеринден тынгылы хапар айтханды эмда быллай шартла келтиргенди: Къабарты-Малкъарда туризм эмда рекреация жаны бла ишлеген 211 предприятие, ол санда 22 санаторий бла солуу учреждение, 19 саулукъ сакълау лагерь, альпинизм жаны бла 22 лагерь эмда спорт база, Элбрусуу этеклеринде туристлени бла солугъанланы жумушларын тамамлагъан 69 предприятие, 32 къонакъ юй, 47 турфирма бардыла. Былтыр республикага солургъа 300 минг адам келгенди, аладан 15-ситыш къыралладан. Ол а 2014 жылдан эссе 15 процента асламды.

Къонакъла, къонакъбайла да сынауларыны юсю бла бир бирлерине соруула да бергенди. Ахырында уа Хазиз Бекалдиев предприниматель иш бизде къалай къуралгъанын айтханды, австриялы инвесторла бла бирге ишлерге онгла болгъанларын, проектлени жашауда бардыруу жаны бла да байламлыкъла жаланда хайыр келтирликлерин белгилегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. Суратны автор алгъанды.

ланы айнтыуగъа атальгъан «тёгерек столда» «О.САЛЬМ» австриялы компаниины иеси **Эбнер Вернер**, «ФАМЕД Инжиниринг коммандит товариществону регион менеджери **Айзольд Йорт** бла КъМР-ни курортла эм туризм министрини орунбасары **Владимир Афаунов**, КъМР-ни саулукъ сакълау министрини орунбасары **Светлана Растворгутева**, Республикалы кардиология араны баш врачи **Нодар Шорданов**, КъМР-де Инвестицияла агентствуу тааматасы **Хазиз Бекалдиев**, «Нальчик» курортту баш директору **Арсен Шумахов**, Республикалы клиника больницаны баш вра-

диргениди. Ол бир жолгъа бир ненча жумушнун тамамлайды: проектини жараашдырыудан башлап больницаланы бла реабилитация араны хайырланыгъа дери да. Аны алтмыш бийик хайырлы представительствосу барды, Россейли рынокга уа ол жыйырма жыл мындан алгъа чыкъгъанды. Краснодар крайда жетмиш беш минг квадрат метр жерде больницала, реанимация арала ишлекенди.

Европада бек эртте къуралгъан «О.САЛЬМ» компания уа сыра жараашдырыучу оборудование чыгъарыу бла белгилиди. Аны Эбнер Вернерни аппасы къу-

бир түрлю чырмаусуз ишлейди. Бизни оборудование бла этилген сиратында дунияны башында жетген жокъду», - деп, ол Россейде ара аш-азыкъыны предприятиялары, къонакъ юйле, сатыу-алыу комплексле бла байламлыкъ жюрютүргө эмда сырса, обрудование жибергенден сора да, специалистлени да юретириге хазыр болгъанларын билдиргениди.

Арсен Шумахов а австриячылагъа курортну юсюндөн билдириу этгениди, түрсюнлю суратлары бла буклетле да бергенди. Солургъа, саулукъларын кючлендиргө келгенлени саны ёсгенин айттып, алары жумушларын тийишли-

Юйретиу

Саулукъ сакълауну юсюндөн лекцияла, ушакъла

Алгъаракъда Саулукъну битеудуния кюнүндө Нальчикде Консультатив-диагностика араны специалистлери «Проходжему о здоровье» деген акцияны бардыргъандыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Саулукъ сакълау министретвесину пресс-службасындан.

Саулукъну кюнү бужол диабеттеге жораланнган эди. Акция кеси да «Осал кылыкъла эм сахар диабет» деген лекциядан башланнганды. Аны психиатр-нарколог Артур Пачев октүгъанды. Бу ишке къатышханла къанларында глюкозаны бла холестеринни тергерге

Бизни корр.

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини комитетлерини къаумларына түрлениүле кийириуню юсюндөн Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 17-чи эмда 22-чи статьяларына тийишшиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этиди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты **Войтов Алексей Ивановичи** Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Спорт эмда туризм жаны бла комитетини къаумундан чыгарып, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Миллетле аралы халла жаны бла комитетини къаумуна къошаргъа.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты **Калмыков Марат Альфредовичи** Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Промышленность, транспорт, связь эмда жол мюлк жаны бла комитетини, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экономика, инвестицияла эмда предпринимательство жаны бла комитетини къаумларына къошаргъа.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты **Савченко Наталья Вячеславовна** Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Социальный политика, уруну эмда саулукъ сакълау жаны бла комитетини, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Спорт эмда туризм жаны бла комитетини къаумларына къошаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т. ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2016 жыл 31 марта, №441-П-П

«Жер-жерли самоуправленияны представительный органларына депутатла айырыуну юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуна түзөтиүле кийириуню юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы законуна проектини юсюндөн

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этиди**:

1. «Жер-жерли самоуправленияны представительный органларына депутатла айырыуну юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуна түзөтиүле кийириуню юсюндөн» сюзюрге Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы берген законопроектни «Жер-жерли самоуправленияны представительный органларына депутатла айырыуну юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуна эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентине депутатла айырыуну юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуна түзөтиүле кийириуню юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы законуна проекти деген жангы ат бла биринчи окуууунда къабыл көрүргө.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законла чыгъарыу, къырал къурулуш эмда жер-жерли самоуправление жаны бла комитети ол законопроектни анга этилген оюмлары, эсгертиулени, түзөтиулени да эсге алды бла жангыдан жараашдырыргъа эмда экинчи окуууунда Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини къарауна бериргө керекди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т. ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2016 жыл 31 марта, №454-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Контроль-эспелеучуу палатасыны 2015 жылда ишиндең отчётууну юсюндөн

Къабарты-Малкъар Республиканы

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Контроль-эспелеучуу палатасыны 2015 жылда ишини юсюндөн отчётуунда түнгизил, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этиди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы Контроль-эспелеучуу палатасыны 2015 жылда ишини юсюндөн отчётуун эсге алыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т. ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2016 жыл 31 марта, №461-П-П

ОГЪУРЛУЛУКЪ

Жер сюрдю, мирзеу ёсдюрдю, жамаатха да жарады

Мокъалары Малкъарны асыл тукъумларындан бирлериди. Ала кеспери да Мукуш элденди, черекни сол жагъасында, бийик дуппурну тёгерегинде орналған жүртдан. Бюгюнлюкде аны оюлгъан хуналары бла юй тюплері квальгъандыла. Кенгден къарасанг, улуу боран жетип, элни чачып кетген сунаса.

Мында дагыда Аккылары, Каркалары, Шунгарлары, Къубадилары жашагъандыла. Была барысы да бир атадан, анадан жайылгъанда, деп да айтадыла. Арт кезиүлгө дери араларында кызы берип, алны болмагъанды. Бу элден, бу тукъумдан кёл белгили адам чыкъгъанды. Аладан бири - бюгюнлюкде Бабугентде жашагъан Мокъаланы Шамилни жашы Зантуудуду. Ол туугъанда, Шамил муслиман жаны бла оқыуу, билими болғынан Каркаланы Къыденинге барады, төрт кыздан сора улан тууду, анга

Туугъан эли Мукушда жууукълары бла.

къырып турғанды. Бираzdan a колхозгъа кёчгendi.

Хурметли акъсакъалгъа сексен беш жылдан атлагъанды. Кесин таныгъанлы бери къара ишде урунганды. Къайда да атын или бла айтдыргъанды. Жамаат ишге да тири къатышанды. Жашау келген адам, ызына къарай, эсде къалырча, жамаатха, элге жарагъан не зат эталым, деп да сагыш этеди. Аны къайсы иши да халкъы жараулу эди: жер сюргени, мирзеу ёсдюргени, къурлушда урунганды да. Бир ишине уа буюнда ыразыды.

Къыралда тюрлениule башланнган жыллада бабугентчили межгит ишлеп тебирейдиле. Жыйгъан ахчаларына мурдорун саладыла. Ишни бек алгъа Аккылана Суфиян башлагъанды. Жыйгъан ахча таусулгъунчы, хуналарын битдири. Андан сора, къолай болмай, иш тохтап къалады. Алай бла төрт жыл озады. Элни иймамы Аккылана Мухаммат Зантуудуя тюбеп, мадар эт деп тилемди. Ол, эки нөгер алып, Черкесланы Георгийге барады. Андан сора Мокъаланы Адрахманы, Аккылана Мухамматы, Башийланы Капалауну да биргесине алып,

не атайыкъ деп. Ол а бираз сагыш этди да: «Сизни тукъума, тилемги къабыл болғынан Зантууду деп акъылман болғынан, аны атын атагызы», дегенди.

Онтёрт жылында жашчыкъ Къоспартыда төрт классны таусады. Каникулларында колхозгъа барып ишлейди. Ол заманда Зарапы, Мукуш, Къоспарты бир колхоз эдиле. Колхозчула Мукуш тиересинде күлакълада ашлыкъ ёсдюргендиле. Къара - Гера сыртны юсю бла илипин ишлеп, Чайнашыны суун аны бла жиберип, баҳчаланы сугъарып турғандыла.

Бабугентде База таласында нартох салғандыла. Жылдан-жылгъа мюлк да айный, адамланы къолайлары да ёсе барғанды. Жарсыгъула, уруш башланды да, ахшы муратта толмай къалдыла. Эр кишилени асламысы къазаатка кетдиле. Аланы орунларына акъылбалыкъ болмагъан жашла къалгъандыла.

Кёчгюнчюлюкъ кезиүонде Мокъаланы юйор Къазахстанга Акъмолагъа Жалдир станциягъа тюшени. Бираzdan Марыновка деген орус элге кёчедиле. Ал жыллана къурлушда ишлегендиле. Артда

турғанынглай, таргъа кирсөнг, тёгерекде къудуретте къарасанг, таза хауа бла терен солусанг, жюгүнг да женгил кёрюнүп къалычу эди. Ахматланы шауданларындан ичип, алайда солусанг, ол, дарман суучу, санларынга къары беричу эди, сора андан ары терк-терк атлаучу эдик. Элге кирсөг а, жаланаякъ сабийле, олсагъат жетип, жюгүнг алып, къуанч тыптырлы болуп, школгъа жетдирир эдиле.

Къыйын заман эди, алай мен ол элдече бир бирге билеклик, тенглик этген кёл жер кёргөнгөнме. Тёгерекни ариулугъу, санларынги тирилтген таза хауа, кече уа чөрекни бешик жырча жукълаткан тауушу коч-къары бере эдиле.

Элими, эллилерими юсюнден бу адамны айтханы бир хычыун къөрюнүп тыңылгай эдим. Ол а хапарын андан ары бардырады: «Лячинкъяны букуу жолу бла, аур жюклө да кётирюп аз бармагъанбыз, эндиги ауама деп

турғанынглай, таргъа кирсөнг, тёгерекде къудуретте къарасанг, таза хауа бла терен солусанг, жюгүнг да женгил кёрюнүп къалычу эди. Ахматланы шауданларындан ичип, алайда солусанг, ол, дарман суучу, санларынга къары беричу эди, сора андан ары терк-терк атлаучу эдик. Элге кирсөг а, жаланаякъ сабийле, олсагъат жетип, жюгүнг алып, къуанч тыптырлы болуп, школгъа жетдирир эдиле.

Ма алай бла, эллилени, сабийленди болушукълары бла бяз школну мекямын тап халгъа көлтирген эдик. Отоулдан биринде ийнекле турлучу эдиле, аны да тазалап, ақылап, пионерлөгө отоу этген эдик. Арбазны да тёгерегин бегитип, спорт майдан къурагъан эдик.

Бусагъатда уа жашау къыйынды дейбиз да, ёчешеме, эндигиле жаяу барсынла бир элден башасына. Бир талай жылдын алгъа Тёбен Чегемни бир

банкны таматасы Эндрейланы Борисге тюбейди. Ол да ахча ётдюртеди. Терк районну таматасы да болушады. КъМР-ни жашау жүрт-коммунальный мюлк министри болғынан Мокъаланы Магомет быргыла, батарейле, къанжал бла жалчытханды. Эл мюлкю ол замандағы министри кесинден ахча береди, иги кесек быргыла да жибереди. Мокъаланы Ахмат, Батыр, Даниял, кёп жерлөгө барып, къурлуш материалла мажаргъандыла. Жеккеланы Мухаммат да бир машина кирпич жиберген эди. Хасауланы Абат 2 миллион сом ахча береди. Тогъузаланы Камал къабакъ эшикке ишледи. Аны жашы Алим машина будай көлтиреди. Лёлюканы Николай, бешминг сом ахча да көлтирип, къоншулары бла бирге изеуге келип турғанды. Оракъланы Райханат ашарыкъла биширгендиле. Ол көлтирген газ печь бюгюнлюкде да межгитде турады.

Къармашыулукъны хайрындан бюгюнлюкъде элни ари-улугъуна айбаттыкъ къошхан алатат межгит сюеледи Бабугентде. Анга болушханланы атлары эсде къалыр ючюн Мокъа улу сурат альбом да къурагъанды. Бу огъурлу ишге көпле болушхандыла. Атлары сагынылмай къалгъанла да болурла. Унутуп къойгъанларыбыз бар эсэ, жанларына тиймесин.

Мокъаланы Зантууду бюгюнлюкде жыл саны келген адамды. Болсада тириди. Мал да тутады, бал чибинлери да барды. Жашау жолуну юсюнден хапар айта башласа, биргесине ишлеген көплени эсine тюшореди, мудах да болады. Бир ууахтыда уа назмуда да жазады.

Акъсакъалы ююрюнью юсюнден айтханда, байбийчеси Асанланы Локъман хажини къызы Хадижат бла төрт къыз, төрт жаш ёсдюргендиле. Ала бирер жерде юй-жүрт къурал жашайдыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

УНУТУЛМАЗЛЫКЪ ТЮБЕШИУЛЕ

Тау элге, аны адамларына хурмети улду эди

Уллу Ата жүрт урушну, урунууну да ветераны Иван Полищукъ бизге, Журналистлени союзуны правленине, терк-терк келиучу эди. Кёпнүү билген адамны хапарларына мен сюйүп тыңылгылган амана. Бир күн а ол манга: «Сен къайданса, Разият?» - деген сорады. «Тёбен Чегемден», - дегенимде, көтереге төбөреп турған киши, кёзлери да жылтырап, артхашинтикке олтурду. «Ол элни мен бек сюеме, - деди, - аны адамлары да аламатдыла. Кёп жыл мындан алгъа мени анда эндиги ачылгылган жетижилдикъ школуна салғын аздили ишлөргө. Ол заманда не парта, не класс къаңга, не оқыу китапла жокъ эдиле. Аны себепли битеу керекли затланы кесибиз алыргъа көрөш эдик.

Школну терек баҳчасы бар эди, анда ёсмеген зат жокъ эди: алмала, көртмел, эрикли. Биз, устазла, андан көгөтлени ишахыбызын орунана алып, ах-

кёрүп эдим деп, ары барама. Ары дери да жокълаучу эдим элни, алай бу жол кёбюрек кёрмей турғаныма болур эди, ол бир бек тюрленингенча кёрюндө манга. Машинабыз сыйдам асфалт жол bla элтеди бизни, унутулмазлыкъ заманларыны эсге сала. Жаны ишленнген юйле, алада жашагъанла да башхала. Эндиги заманда, жашау да тюрленингенде, алай жюргөгиме терен сингнен элни адамына, табийгъатына да мен алгъын кёзден къарап, жаш заманларыны эсиме тюш, жол нөгерлериме ушакъ нөгер да болмай, тыңылауну басып, тансыгъымы алып келгенме. Сени ол элден болгъанынга да бек къуандым», - деген бошагъанды хапарын хурметли акъсакъал.

Аны ашыргъанды сора да кёп заманнан кетмей турғанды хычыуну сезимим, жюргө кётирюп. «Керти окуяна Чегем ауазу къудурети, табийгъаты, ада-

мы бла да кесине бек тартады. Бу жерлөгө бир келген экинчи, ююрюнчү, андан ары да көллиги келмей къалмайды. Жаланда Чегем чүчхурланы айтсакъ да тамамды. Аланы кёргөн заманларына къарап, жашау да къаяла, алана ичлеринден чыкъын таза суула, деменгиле таула тюз да жомакъацачадыла.

Дүниягъа белгили Къайсында ма мынданда. Аны туугъан ююрюнен элтеген жол эндиги хар бирибизге да жууукъ болғанды. «Къайсынга жюз атлам» деген хуна анга ёмюрлук эсгертмеди.

Мен анда туугъаныма не заманда да къуанама. Республиканыны адамларындан бири Иван Полищукънү элими, аны адамларын алай маҳтагъаны мени ёткемлениргендиле, бюгюн да эсиме тюшсе, жюргөгиме бек хычыуну тиеди.

ШАУАЛАНЫ Разият.

Бир жол Нальчик шахарда сакъатланы эм къартлана-ны интернатларында жандай-урлукъ акция баргъанда, ары журналистлени да чакъыра-дыла. Ала анда къартлданы суратха тюшюре тургъанла-рында, бир сокъур тишируу: «Тилейме, алмагъыз мени суратха», - деп, залдан чыгъып кетген эди... Хау, бусагъатда көп организацияяла бар-дырадыла быллай акцияяла.

хар сомну къайры къоратыл-
гъанын кёрюрге керекдиле»,
- дегенди.
- Жарсыугъа, бусагъатда ша-
харлада, элледе да тышындан
булуштукусуз кечиналмагъан
адамла аз тюйюлдөле. Аны
эсге алып, Огъары Малкъарда
ёсген бизнесменле туугъан эл-
лерине унну, бал тузну машок-
ла бла келтирдиле, - дегенди
элни администрациясыны
башчысы Атабийланы Аслан.

айтханды. Ала, аталарындан-аналарындан къалгъан мюлкю юлешалмай, сёз боладыла.

Нальчик шахарда биринчи номерли школ-интернатны директору Балкызы Захохова былай айтханды: «Жаш тёллюю айныуна себеплик этген «Эльбрусоид» фондну ишчилери интернатда тургъан таулу сабильлени юйюрлерине неда жууукъларына къайтады.

OJOM

Садакъа кимге тийишлиди?

Хар этген огъурлу ишлерин газетлеге чыгъарып... Алай аланы битеу дуниягъа баям этгенлери себепли, ала къу-уанчны орунана адамлагъа жюрек къыйын келтиредиле.

Алгъарақъда Басманы юй-юню къатында Къоз терекле рощада коляскада сакъат Магомед Каировха түбейме. Ол былай айтханды: «Мени экинчи этаждан көтүрүп тюшюрорге керекди, пандус жокьду. Совет жыллада күн сайын чыгъара эдиле халал адамла. Энди уа табылмайды бир инсан да болушургъя... Бир күн жаш адамла келедиле да, къарайдыла жумушума. Алай ол минутда къайдан эседа телевидениени ишчилери чыкъдыла, сора манга: «Сиз жандауурлукъгъа къалай къарайсыз?» - деп сордула. Айтдым маҳтау сёзле... Андан сора жашлагъа телефон бла сёлешгенимде: «Сизден сора ишибиз болмагъанмы сунасыз?» - деп къойгъандыла. Кёлюме тийгендиле...»

Черек районну раис-иймамы, Огъары Малкъарны иймамы Атабийланы Леuan: «Биз алгъаракъда Огъары Малкъарда къыркъ юйорге онушар минг сом юлешгенбиз. Ол адамланы атларын айтмайбыз, алай межгитде китапха жазгъанбыз. Элге болушайыкъ деп ахча берген адамла неда надзор органла

Жаныуарла

Ёге угъай, ёз ана

Ростовнұ зоопаркында маймұлла
Мотя бла Керхе бирге көп жылны
жашагъанлықтегъа, балала тап-
магъандыла: Мотя къаратон болуп
чыкъанды. Керхе 40 жылында
инфарктдан ёлгенинден сора уа,
ол анга асыры тансық болғандан,
көз көре тауусула башлагъанды.
Ашаргъа, ичерге унамай, көнлерин
сүйгени туруучу жерде жиляй-жи-
лай оздурғанды

- Маймұлну жаңғыдан орунуну къятына асыры жууукъ келген киш-тик балачыкъ тирилтгенді, - дейді зоопаркны приматла жашагъян бёльюмюню таматасы Виктория Костенко. – Мотя, кесини узун къол-ларын чыпынладан узатып, бала-чыкъны акыртынчыкъ алгъанды. Гитчечик да, андан къоркъмай, жа-ратханын мурулладап билдиргенди.

Андан бери киштик, анга Антрацит атагъандыла, аны ёге баласы болуп къалгъанды. Алгъя Мотя аны бир жары ийmezge кюрешгендиген алай бир кесекден аз-аз эркинлик берсе да башлагъанды. Антрацит кеси аллына солуй-айлана турғынан кезиулемде уа Мотя, анга атлауучлаудан къарай, кёс аллындан ычхындырымайды. Ала алай жашагъанлык он жыл болады.

он жыл боллады.

Алгъараракълада уа Виктория газетде аланы, зоопаркдан дагъыда бир маймуну кёрюп таныгъанды. Ол бусагъатда Юг Африкадада Горилла анда кесини орунуну къатында татлы ашарыкъла сатхан тюкенчикни тонаргъя келген гудучунутуханы бла белгили болгъанды.

Юлия ПАНФИЛОВСКАЯ
«Аргументы и факты» газета

ЖАҢГЫЧЫЛЫҚ

Алимле жалгъан кёз Къурагъандыл

Кардифф bla Осаки университетледен алимлени халкъла аралы къауму адамны стволовой клеткаларындан кёзню кёп-къатлы этин ёсдюргендиле. Къоянлада роговица сокъурлукъну къозгъап, жалгъан «кёзню» артда алагъа кёчюргендиле. Трансплантация жаныуаргъа жангыдан кёрюрча онг бергенди.

Тюзюн айтайыкъ, бу уллу магъананы тутхан сейир ишди: сокъургъа жангыдан кёрюрча амал. Бюйреклени, бауурну, ёпкелени этебиз алай. Ненча адамгъа жангы жюрек салыннганыны уа санааргъа да къыйынды. Энди уа сокъурлукъгъа да мадар чыгъаргъян онгла бардыла.

Алимле алгъя да ёсдюргендиле кёз-
ню сетчаткасын бла роговицасын. Алай
бусагъатда ала андан да магъаналы юл-
гюню жарапшыргъандыла: тинтиучөле
стволовой клеткаладан ёсдюрген ткань
кёз гинжиден, роговицадан эм конъюн-
ктивадан къуралгъанды.

Авторла Эндрю Куантокну башчылыгъында, жаныuarлада бардырылгъан сынаамлагъа кёре, жалгъан кёзню бу тюрлюсю сокъурлукъдан адамланы да къутхарлыкъды, дейдиле. Жаланда заман керекди ансы. Алай бюгюнлюкде кюн жарыгъын кёрмегенngle уа къаллай бир сакъларгъа тюшерикди? Жыл? Онжыллыкъула? Ол специалистлөгө сорууду, жаланда офтальмологлагъа угъай, медицинаны башха жанлары бла күрешгенлөгө, аладан сора бир къаумлагъа да.

Ма аллай күжур болум да чыгъяды. Жюрексиз жашау жокъду. Ол тишиллиси-ча ишлемей тебиресе, аны донорнукъуна алышындырыргъа болады. Кёзсюз жашаргъа жарайды. Алай аны алышынды-рыргъа уа?..

Эсгертиу

Михаил Коновалов,
офтальмология клиники таматасы,
медицина илмулданы доктору, профессор:

- Тыш кыяраллы коллегаларбызыны жетишмелири трансплантологияда уллу магъананы тутады. Бусағытта асламысында роговицаны көчюррю керек болуучуду. Аны көбүсүндө заманында эталмайбыз, донор роговицаны жетишмегенини сұлтауундан. Көз гинжини көчюррю 80 процентге тамамланады.

Келлик заманда адамны кесини көз гинжисича ышанлыны салалтыкъбыз: ол да аныча жумушакъ, адамны къайры къарагынана көре тюрленнген аллай боллуқьду. Бу иш энчи къыйын системагъа көре бардырылады. Бусагъатда сетчатканы бир-бир къатларын ёсдюрюрге онг барды, ол а жыл саны жете келгени сайын келишиулюгүн тас эте барады.

Коллегаларыбыз көзню роговицасын, конъюнктивасын, көз гинжисин ёсдюргенлерин билдирдиле. Ала уа бу органны аз кесегидиле. Аны себепли жалған көзню күрагъянларыны юсюнден айтхан алыкъа эрттерекди. Аны стволовой клеткаладан жараыштыргъандыла демекликге ийнанырча тюйюлду. Көз -ол бек кыйын органды,

кёп затдан къуралгъан. Ол санда нерваладан да. Бусагъатдагы илмуда ол алыкъа эм магъ-аналы, тамамланмагъан проблемады. Адам, нерваларыны жанындан чурумла чыкъсала, кёрмей къалыргъа болады. Ол къайтышмагъан, багъымагъан сокъурлукъын баш сылтауларын-дан бириди. Кёрючю нерв мыйыны бла кёзню араларында байламлыкъга жууаплыды. Кёзню жалгъауну баш проблемасы нерва сингирчикле-ни бир бири бла тийишисича келишдириудю. Ким биледи, кёзню нерваларын стволовой клет-каладан жангы технологияланы болушулукълары бла да ёсдюрүргө жараарыкъ болур. Жаланда ол заманда болушталыкъызы сокъурлукъын ил арасында түнгизсек дүйнегендө

«Российская газета»

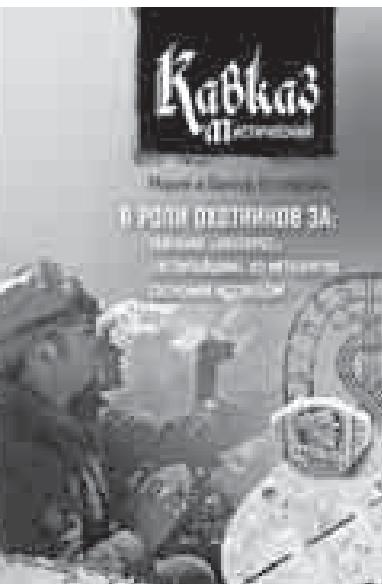
Басма

Кавказны сейир таурухларын ачыкълау

Мария бла Виктор Котляровланы бусагъатда басмадан чыкъгъан «Кавказ мистический»... деген китапларыны юсюндөн ара россей телеканалла сюжетле алырга окъуна жетишгендиле. Алып айтханда, «МИР24» телеканал - Терк областыны тириесине 1914 жылда тюшген метеоритин табылғаныны, «РЕН ТВ» алмостуну излегенлерини юслеринден көргөзтгендиле.

Бу сейир китапда аны авторларыны 2015 жылда эм быйыл бардыргъан юч экспедицияларыны юсюндөн сөз барады. Ол «Ключи от мира тайн мёртвых» (2011 ж.) дегенде кётиюрлген теманы - гитлерчиле Къабарты-Малкъарны тауларында нени излегендиле - андан ары бардырады эм кенг халда ачыкълады. «В роли охотников за тайнами «Аннербэ» деген очеркде уа Къараачай-Черкесде Гончир ауузунда немис солдатла къайры баргъанлары айтылады.

Кавказны халкъларына алмосту таурухлада жашагъан жигит тюйюлдө. Аны бла тюбешгенлерини юсюндөн ала тёлюледен тёлюлөгө билдири келгендиле. Арт кезиуде жукъ эшилмей туралы да агъач кишини юсюн-

ден, бу жылны аллында ол кесин, Бахсан ауузунда ызла къюоп, эсгергендени. Китапда ала бла тюбешиулени шагъатларыны хапарлары, республиканы тау жерлерине экспедицияладан билдириуда басмаланнандыла. Керти шартла, информацияла, документледен эсгертиуле, аламат суратла - ала барысы да Котляровланы жангы китапларында омакълыкъыны бла кертилики белгилери. Ол ариу, тюрсюнлю жасалгъанды. Багъа тюйюлдө (150 сом), аны себепли асламмы окъуучу аны къолунда тутаргъа онг табарыкъды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Сайлау

Усталыгъында айырмалы

Къабарты-Малкъарны От тюшюуге къажау къырал службасында газдан эм тютюндөн бек иги къоруулаучуны сайлагъандыла. Бу атха Зольск районда Каменно-мостское элде 17-чи номерли бёлүмню келечиси Ахмед Макоев тийишли болгъанды. Ол арт беш жылны ичинде конкурсда ючюнчю кере хорлагъанын айтырчады.

Эришиулеге уа республикада от ёчюлтюочу бёлүмлени барысы да къатышхандыла. Газдан эм тютюндөн къо-

руулаучула уа солургъа онг ахырда болмагъан къыйын болумлада ишлейдиле. Ала жорукъланы къалай билгеннерин, солуу берген оборудование бла къалай хайырланнынларын, башха энчилеклини көргөзтгендиле. Ахмет Макоев ишин барындан да уста билгени ачыкъланнанды.

Арсен САБАНОВ,
КъМР-де От тюшюуге
къажау къырал
службаны келечиси.

ЗАМАН

СТОЛ ТЕННИС

Архангельскге - кезиулю эришиулеге

Сабий стадионда стол теннисден 16 жыллары толмагъанланы араларында СКФО-ну бириңчилиги бардырылгъанды. Анга округну регионларындан 70 жаш бла къыз къатышхандыла.

Битеукоманда зачетта жашлада бизни республикабыз

къытханды. Ставропольдан спортчула-экинчи, Дагъыстан-ныкыла уа ючюнчю жерлени алгъандыла. Къызлода Дагъыстандан келгенле хорлагъандыла. Экинчи жерге бизникиле чыкъгъандыла, ставропольчулар уа ючюнчюле болгъандыла. Энчи зачетта КъМР-ден Эли-

на Туунова - биринчи, Галина Бацаева уа ючюнчю жерлени алгъандыла. Жашлада уа алчыла төртеулен окъуна болгъандыла: Ислам Конов, Астемир Темботов, Чеченланы Андемир, Руслан Муков. Ала энди 18-24 апрельде Архангельскде эриширикдиле.

ФУТБОЛ

«Спорт, сен мамырлыкъыса?»

Бизнилени тюйдюле!

Кёп жыллары ичинде бола турғаныча, бу жол да «Спартак-Нальчикни» къараучулары сюйген командаларыны оюнларын кёрюп ючюн, Батайск шахаргъа атланнандыла. Хар жерде да тышындан келгенлени артыкъ бек сюйменгелери хакъды, алай быллай жолгъа чыгъа: «Спорт, сен мамырлыкъыса», - деген сөзле бош болмагъанларына ийнанырыгъынг келеди. Алай Батайскдагы матч ол ышанылуу тунчкуудургъан эди.

Аны юсюндөн Интернетде DonDay.ru сайтда былай жазгъандыла: «Оюн башланыргъа 25 минут къалгъанда, Къабарты-Малкъардан къараучула олтургъан бёлүмгө акъ ёрге жанла кийген къаумум кирип, тюйюш ачханды. Ала Нальчикден фанатланы баннерлерин бла клубларыны белгилерин сыйыргъандыла. Талай адам тутулгъанды. Ачыгъанлагъа алайда окъуна медицина болушлукъ этилгendi. Полициячыла низамны жалчытхандыла, бусагъатда бу болум тинтиле турады...»

Алай эс да, официальный информация органлана хал толусунлай ачыкъланмауду. Ол себепден кертиси бла къалай болгъанын билир муратда, «Спартак-Нальчик» клубнун фанатла бла ишлеу жаны бла бёлүмюнү келечиси Мурат Мизов бла ушакъ этгенбиз. Ол айтханга кёре, ала ары онсегиз адам болуп эрттенликде-эртте чыкъгъан эдиле. «Ары жетгенлей, къонақъла турруучу жерлөгө ётергө сюйгенбиз, алай бизни иймедине. Мен тышында матчлар кёп баруучума, аны ючюн Батайскдагы турнир бек осал къуралгъанын таукел айтталыкъма. Биз стадионнага ётгенден сора баннерлери бизни бла байракъларыбызын тақъгъанбыз. Буфер бёлүм болмагъанды, бир жерде бир полициячы да кёрюнмей эди. Матчха дери 20 минут къалгъанда, стадионну ачыкъ къабакъларындан 35-40 жаш адам кирип келгенди. Къоллары да бинтле бла байланып, тюз да бизни таба уруп келедиле. Кеслерини адамларын ажашдырмаз ючюн акъ кийимледедиле. Жетгенлей, баннерлери бизни жыртып, тюйюш табиригендиле. Къараучулар жетгенича къаршы турургъа күрөшгенбиз. Жети уланыбыз, ол санда мен да, ачыгъанбыз. Алай врачла айтханларына кёре, саулугъубузгъа артыкъ уллу чып түшмегенди, беш алтишиими түшүрүнлөрлөр санамасакъ.

Дагъыда ючеулени халлары къыйынды. Оюндан сора полициячыла келип, протокол жазаргъа чакъыргъандыла, алай унамагъанбыз, ала не хазна табарла терслени».

Хайдагъыз, ахчачыкъ төлөгиз

Россейни юч дивизионунда да хар матчдан сора Футбол союзну контролль-назам жаны бла комитетини (КДК) жыйылыу болуучууду. Анда уа кёбюсонде салыннган тазирлени ёлчемин чыгъарычупа, ол а союзну бюджетин толтурууда бириңчи жерни алады. Сора, КДК-га фискал органнагча къараучанда, ол барындан да бириккеди деригинг келеди - аларыно оноуларын түрлөндиргө аз да амал жокъду. Тазирлени уа ала таукел, сюйюп, кёллери бла саладыла.

Аны бла байламлы эсиме бир болум тюшеди. «Спартак-Нальчик» Пермьни «Амкары» бла ойнай эди. Клуббузуну къоркъуусузлукъ жаны бла офицieri алары офицлерине бизни къараучуларбыз жыйылып бармазгъа керек болгъанларын билдириди. Пермьчиле да, къол салып, ол билдириуюн кёргөнлөрнен шагъатлыкъ этилгендиле. Алай матчы жасалынганда къонақъла турруучу жерден аман сөзле эшилпелдиле. Инспектор аны юсюндөн протоколгъа жазады. Анга кёре уа КДК спартакчыларга тазир салады. Анда бизни жаныбыздан къараучу болмагъанды деп не бек күрөшген эсек да, женгирмедине.

Ахыр турда хал андан да осалгъа кетгенди. Комитетни башчысы Артур Григорьянц «Анжи» къараучулары анга аман айтханлары ючюн 20 минг сом бериргө кереклисисин айтханды. Эсигизге салайыкъ, 18 марта «Анжи» кесини майданында «Спартак» бла тюбешген эди. Алай ёз къа-быргъалары анга болушмагъандыла - ол 0:4 эсеп бла къытдыргъанды. Къараучулары, анга асыры ачыуланнандын, ушагъысуз сёлешип, билдириндиле оюмларын. Аны ючюн команда төлеуге тюшениди.

Жорукъла былай эселе уа, Батайскда тюйюш ючюн жуапха ким тартыллыкъ болур?..

Командала бир бирни жете барадыла

Республиканы футболдан былтыргъы чемпионаты экили оюм къойгъанды. Аны ахырына дери хорлам ючюн күрөш къызданан къыза баргъанды. Ол, айхай да, игиди. Алай аны экинчи кезиулю бир кесек эригиюл болгъанды - алчы командала бла турнир таблицаны ахырындагъыла тизмеде

жерлерин тас этmez ючюн къаты күрөшгендиле, ортарағында турғанла уа артыкъ күч салмагъандыла.

Жангы чемпионат бек сейир башланинганды. Жангы да бир оюнда - «Автозапчасть» бла «Кенже» тюбешгендилеринде - бириңчи команданы кючлююгү эслен эди. Къалгъанлары уа къараучуну дайым сагъайтханлай турғанда. Алай «Адиюх» бла «Спартак-Нальчикни» жаш төлөу къауму, чабыулланы не бек этселе да, къорууланыгъа не сакъ болсала да, таймлана бирча эсеп бла бошагъандыла. Къалгъан алты матчда да жангыз бир гол артыкъ урулгъанды. Алай нек болгъаны алыкъа белгисизди: неда командала къараулары бла бирча бола келгендиле, неда алыкъа тынгылы ойнап башлаймай турадыла.

1-чи турнү эсеплери:

«Нарт» (Нарткъала) - «Родник» (Псынадаха) - 2:1

«Горис-179-Кавказкабель» (Прохладный) - «ЛогоВАЗ» (Бабугент) - 1:2(1:1)

«Велес» (Карагач) - СК «Союз-Сармаково» (Нальчик) - 4:5

«АЗЧ» (Бахсан) - «Кенже» - 4:5

«Бедик» (Аргудан) - «Кахун» (Кахун) - 1:2

«Псыгансу - Да-ДОУ» (Псыгансу) - «Баксан» (Бахсан) - 2:1

«Адиюх» (Адиюх) - «Спартак-Нальчик - ж.т.» (Нальчик) - 1:1

«Тәэрч» (Терек) - «Атажукинский» (Атажукино) - 2:1

Сабийле да артха къалмагъандыла

«Нальчик» олимпиада резерви сабий-жаш төлөу спорт школ, Малкъар халкъны жанырыууну кюнүне жоралап, 2003-2004 жыллата түгъанланы арапларында футboldан эриши күрагъанды. Анга битеу да алты команда къатышханды: «Спартак-Нальчик», «Эльбрус» (Нальчик), «СДЮСШОР» (Нальчик), «Нарт» (Нарткъала), «ЛогоВАЗ» (Бабугент), «Анзорей».

Барындан да иги ойнап, бириңчи жерни спартакчыла алгъандыла. Эм иги вратарьга Тимур Кокоев («Анзорей»), эм иги къоруулакчугъа Ислам Кумыков («Нарт») саналгъандыла. Чабыул этиуде айырмалы Чочуланы Руслан болгъанды, жарым къоруулакуда уа - Улбашланы Ислам («Спартак-Нальчик»). Голланы барындан да кючлю Рустам Тхакахов («Эльбрус») ургъанды. Къараучуланы бюсюреулерин Эльнур Паритов («Анзорей») тапханды. Эм иги тренер а Цийкъанланы Ислам («Спартак-Нальчик») болгъанды.

Виктор ШЕКЕМОВ.

Байлансыкъла

Къонакъ альу байрамгъа айланнганды

Биз Былымны bla Прохладный шахарны школ-чуларыны араларында жаратылған шүёхлукъын юсюндөн эндиге дери да билдири турғанбыз. Эсигизге салайыкъ, озған жылны ахырында Ахматланы Ахматны атын жюрютген мектепге прохладначыла къонакъта келген эдиле. Артда уа ала кеслери къонакъбайла болгъандыла.

Бу күнледе да Былымны школуну колективи, оқытушулары, элни администрациясыны келечилери къонакълагъа къууанч халда түбөгендиле эм сыйлагъан-

дыла. Алагъа ыразылыгъын Старейшиналаны советини председатели Ахматланы Хамзат билдиргенди эм ахшылыкъ, насып, монглукъ тежегенди.

Школда бу жол фестиваль «Шүёхлукъ байлансыкъла» деген ат bla бардырылгъанды. Ары Элбрус районну администрациясыны башчысы Атакуланы Руслан, эл администрацияны таматасы Тебердиланы Магомет, Прохладный шахарны маданият эм билим берүү учрежденияларыны келечилери, башхала да келгендиле. Аны кезиүонде былымчыла адабият-музыка композиция

көргөздөндө. Устазланы къауму, эгечле Мырзаланы Залина bla Зухура, Ахматланы Лейла bla Лариса, бешик жыр айтханланы арасында бардырылгъан республикалы конкурсну лауреаты Шаяуланы Алим фахмаларын ачыкълагъандыла. Бютюнда Былымны школун бошагъан, КъМР-ни күлтурасыны сыйлы күллүкчүсү, аслам вокал конкурсну лауреаты Джаппуланы Ахмат къууандыргъандыла. Айхай да, миллет төпсөүле түбөшиүю къыздыргъандыла, анга къуут бергендиле.

Школну директору Атакуланы Нюржан къонакълагъа къолдан уста къызычыкъла устазлары Алийланы Розаны болушлугъу bla этген кююзю сауғъалагъанды. Ала анга Прохладныйни Искусствола сабий школуну энин салгъанлары уа бютюн хычыуун көрүнненди.

Шүёхлукъу ингириндө байлансыкъланы андан ары бардырыну юсю bla билим берүү эм маданият учрежденияла келишимге къол салгъандыла. Ала былай түбөшиүле жаш төлөнүю ариу

къылыкъда, ахшы ниетде, бир бирге төзүмлюлюкде ёсерлерин, юренирлерин чертгендиле.

Къонакъла да кеслери хазырлагъан концерт программа bla къууандыргъандыла. Жаш артистлени, музыка номерлерине залгъа жыйылгъанла ыразы болгъандыла. Ала барысы да бирге «Минги тау» деген жырны малкъар тилде жырлап, къууанч программаларын той bla бошагъандыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

БИЛДИРИУ

Фашист концлагерьледен азатланнганланы халкъла аралы кюнүнө атап

КъМР-ни Жамаат палатасы Фашист концлагерьледен азатланнганланы халкъла аралы кюнүнө атап алган жыйылыугъа къатышырга чакырыады. Ол 11 апрельде палатаны мекямында бардырылышында. Кеси да 11.00 сағъатда башланырыкъды.

Анга Россей Федерациины Жамаат палатасына кирген Заурби Нахушев, КъМР-ни Жамаат палатасыны председатели Хазратали Бердов, палатаны социалный политика эмда саулукъ сакылау жаны bla комиссияны

таматасы Мухамед Шихабахов, Жаш төлөю политика, спорт эмдэ патриот ниетде юретиү жаны bla комиссияны таматасы Гүппойланы Тимур, палатаны башха членлери, аны Жаш төлөю советине киргенле, Нальчик шахарны 9-чу номерли орта школуну окуучулары, жамаат организациилары келечилери да къатышырыкъдыла.

Жыйылыугъа концлагерьлени азаплыкъларын чекгенле да чакырылгъандыла, алагъа аш-азыкъ хуржунла юлешимирикдиле, музыка-назму композиция көргөзтүллюкдю.

Театр

Сахнада - «Къара жин»

Къууилланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр А. Айларовну пьесасына көре салыннган «Къара жин» деген спектаклье чакырыады. Комедия 11 апрельде Къырал концерт залда көргөзтүллюкдю.

18.30 сағъатда башланырыкъды. Текст орус тилге да көчюрүледи.

Соруулары болгъанла бу телефон номерлеге сёлешинде: 44-22-10, 77-34-85, 8-938-691-25-39.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти bla Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Xaya (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлүмнүн таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамаат-политика бёлүмнүн таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информациины эркинликлерин къоруулау жаны bla Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чи июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КъМР-ни Басма эмдэ асламлы коммуникацияла жаны bla къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгендиле.

Газет “Тетраграф” ООО-ны тиографиясында басмаланнганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикке көре
19.00 сағъатда къол салыннады.
20.00 сағъатда къол салыннанды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Улбашланы Мурат - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары; Зезаланы Лиза - (1, 2, 3-чи бетле), Байчеккүлланы Жаннета - (4, 5, 6, 7, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2050 экз. Заказ №476
Багъасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru